

สมุนไพรในวรรณคดี

โง้ง (Siamese rough bush, Tooth brush tree)

“...กระสังรังรักเต็งแต้ว
ตะเคียนแคช้อยชานาง

เกล็ดแก้วกันเกราไกรกร่าง
ขวิดขวาดปริงปรางประยงค์...”

จากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1

โง้ง หรือชื่ออื่นๆ คือ กักไม้ฝอย (ภาคเหนือ) ส้มพอ (เลย, ร้อยเอ็ด) มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Streblus asper* Lour. อยู่ในวงศ์ MORACEAE มีการกระจายพันธุ์อยู่บริเวณป่าเบญจพรรณแล้งขยายพันธุ์ได้โดยการเพาะเมล็ดและตอนกิ่ง

ช้อยหรือกักไม้ฝอยเป็นไม้ต้นขนาดกลาง สูง 5 - 10 ม. เปลือกสีเทา ขรุขระ ยอดเป็นพุ่มรูปไข่ทึบ กิ่งอ่อนยาว ขนสาก ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปไข่กลับคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน กว้าง 4 ซม. ยาว 5 ซม. โคนและปลายสอบมน ขอบจักแบบฟันเลื่อย เนื้อใบหนา ผิวสากทั้ง 2 ด้าน ดอกช่อ ออกเป็นช่อกลมเล็ก ๆ แยกเพศ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ดอกเพศเมียสีขาว ดอกเพศผู้สีเขียวอ่อน ผลสด เมื่อสุกสีเหลือง เมล็ดเดี่ยว ออกดอกเกือบตลอดปี

เปลือกต้นช้อย ใช้ทำกระดาดช้อย รักษาโรคผิวหนัง โรคท้องร่วง ขับลม รำมะนาด และริดสีดวงทวาร กิ่งทึบให้น้ำใช้สีฟัน รับประทานเป็นยาอายุวัฒนะได้ และทำให้เจริญอาหาร **ผลสุก**เป็นอาหารของนกและสัตว์ป่า ยาง ใช้กำจัดแมลง **ใบสด**บึงไฟ ชงน้ำดื่ม เป็นยาระบายอ่อนๆ

คำถาม ตำรับยาที่กล่าวไว้เป็นปริศนา สำหรับคนในแวดวงสมุนไพร หรือในหมู่นักวิชาการจึงสามารถถอดรหัสตำรับยาอายุวัฒนะนี้ได้ ท่านกล่าวไว้ว่า “ฝั่งอากาศ พาดยอดไม้ หงายธรณี ลูกทาส ลูกไทย พญาช้างดำ พระยาช้างเผือก บวชนิสงสาร ไปนิพพานไม่กลับ”

เฉลย ฝั่งอากาศ คือน้ำผึ้ง พาดยอดไม้ คือเถาบระเพ็ด หงายธรณี คือหญ้าแห้วหมู ลูกทาสคือเม็ดช้อย ลูกไทย คือพริกไทย พญาช้างดำ คือเปลือกตะโกนา พระยาช้างเผือก คือเปลือกถ่อน (ต้นกิ่งถ่อน) บวชนิสงสาร คือขมิ้นหัวขึ้น (ขมิ้นอ้อย) ไปนิพพานไม่กลับ คือผักเสี้ยนผี

วิธีทำ นำตัวยาทันหมดมาอย่างละเท่าๆ กัน ตากแห้งแล้วบดเป็นผง ปั่นผสมน้ำผึ้งเป็นเม็ด ลูกกลอน ขนาดเท่าเม็ดพุทรา แล้วตากให้แห้งจึงเก็บได้นาน กินครั้งละ 1 - 2 เม็ด วันละ 1 - 2 ครั้ง คือ เช้าและเย็น หรือก่อนนอน กินทุกวัน นานสัก 1 - 2 เดือน

เอกสารอ้างอิง Wu Z, Zhou ZK, Michael GG. 5. *Streblus Loureiro*. Fl Cochinch, 1790;2:754.